

ДА 150-ГОДДЗЯ З ДНЯ ЖАРАДЖЭННЯ ЯДВІГІНА ІІ.

Надзея САВІЦКАЯ

Савіцкая Надзея Яўсееўна – старши выкладчык кафедры беларускай філалогіі да кастрычніка 2019 года. Зараз працуе педагогам-арганізаторам у студэнцкім гарадку БДТУ. У 1975 годзе скончыла Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, спецыяльнасць «Беларуская мова і літаратура, руская мова і літаратура», пазней аспірантуру ў Мінскім дзяржаўным педагогічным універсітэце імя М. Горкага. У БДТУ працуе з 1976 года. Стваральнік і нязменны кіраўнік літаратурнага клуба “Ветліца”, якому ў 2019 годзе спаўняеца 22 гады, і засновальнік і кіраўнік-арганізатор вакальнага ансамбля выкладчыкаў і супрацоўнікаў БДТУ “Акавіта”, якому спаўняеца 25 гадоў. З 2003 года выдае літаратурна-мастацкі альманах “AVE” (Адраджэнне. Вера. Еднасць). Гэта маштабнае і ўнікальнае выданне ў Рэспубліцы Беларусь па многіх параметрах. Выйшла з друку 8 нумароў, зараз выдаецца № 9 і збіраеца матэрыял у № 10.

Вялікі Беларус Ядвігін ІІ. (1868 – 1922)

Ядзвігін ІІ. (Лявіцкі Антон Іванавіч) нарадзіўся ў маёнтку Добасна Рагачоўскага павета Магілеўскай губерні (зараз Рагачоўскі раён Гомельскай вобласці), дзе бацька служыў ўпраўляющим.

Вучыўся ў прыватнай школе В. Дуніна-Марцікевіча, дзе выкладала дачка пісьменніка Каміла. Скончыў Мінскую гімназію, паступіў у Маскоўскі ўніверсітэт на медыцынскі факультэт. удзельнічаў у студэнцкіх хваляваннях, за што быў зняволены ў Бутыркі. Пасля вызвалення ўжо не мог вучыцца ва ўніверсітэце. Здаў экзамен на аптэкара, стаў працаваць памочнікам правізара ў мястечку Радашковічы, недалёка ад Карпілаўкі – фальварка Лявіцкіх. Спачатку Ядвігін ІІ. піша апавяданні і публіцыстычныя артыкулы пра Беларусь на рускай мове. У газеце “Наша доля” (1906, №3) было надрукавана першое апавяданне Ядвігіна ІІ. на беларускай мове “Суд”. Самы плённы творчы перыяд жыцця пісьменніка з 1906 па 1914 год. У 1920 годзе ён друкуе раман “Золата”, у 1921 годзе “Успаміны”. З 1914 года жыве ў Мінску.

Творчасць Ядвігіна Ш. аказала ўплыў на многіх беларускіх пісьменнікаў. Янка Купала ўспамінае: “У перыяд 1904–1906 гг. ... я пазнаёміся з Ядвігінам Ш. Гэта была для мяне вялікая падзея, бо я ўпершыню сутыкнуўся з чалавекам, які не толькі пісьменнік, якога друкуюць, але і піша па-беларуску”.

Ядвігін Ш. выступіў у літаратуры ў той час, калі беларуская мастацкая проза рабіла свае першыя крокі. Пісьменнік-рэаліст, ён у сваіх творах праўдзіва адлюстраваў пэўны перыяд гістарычнага жыцця беларускага народа, узбагаціў беларускую прозу новымі жанрамі, унёс стылёвую разнастайнасць у розныя віды апавядання, быў адным з пачынальнікаў буйнога эпічнага палатна і мастацкай публіцыстыкі.

Вельмі цікава сённяшнім беларусам любога ўзросту прачытаць творы Ядвігіна Ш. праз сто гадоў пасля іх напісання. Гэта дапаможа ўбачыць як на яве жыццё беларусаў пачатку XX стагоддзя. Мінула сто гадоў – і як змянілася наша жыццё, колькі мы зрабілі, здзейснілі! Але, на жаль, засталіся нявырашанымі многія пытанні, якія хвалявалі беларусаў у той час, і перш за ёсё – гэта пытанні беларускай ментальнасці і беларускай мовы.

Ivan LIAVITSKI

Лявіцкі Іван Адамавіч – заслужаны дзеяч науки Рэспублікі Беларусь, доктар тэхнічных наукаў, прафесар. Працуе ў БДТУ з 1990 года, доўгі час з'яўляўся загадчыкам кафедры тэхналогіі шкла і керамікі. Падрыхтаваў 11 кандыдатаў наукаў. Апублікаваў больш за 390 наукоўых прац, больш за 110 аўтарскіх пасведчанняў і патэнтаў, 28 сведчанняў на прамысловыя ўзоры.

Родны пляменнік Ядвігіна Ш. – Лявіцкага Антона Іванавіча.

Успаміны

Гэта ўспаміны – аповеды маіх бацькоў.

Дзядька Антось найчасцей наведваў нашу сям'ю – тады зусім маладых маіх бацькоў, якія жылі ў доме дзеда. Гэта быў час працы Антона Лявіцкага ў Вільні.

Да нашай вёсачкі, што знаходзілася на адлегласці каля 80 кілометраў ад Вільні, ён наведваўся часта. Як казалі бацькі, родныя сустракаліся вельмі часта, святы не абыходзіліся без шматлікіх гасцей. Да трэцяга калена мелі вельмі цесныя зносіны, і ў радасці і ў горы дапамагалі як маглі адно аднаму.

Дык вось, мой тата заўсёды пад'язжаў да станцыі, каб сустрэць гостя. Іншы раз ехалі доўга, дзядзя захапляўся краявідамі, лясамі і асабліва раслінамі, “кветкамі-краскамі”, як ён называў іх. Вельмі любіў вясну з першапцветамі – пралескамі, калужніцай і ветраніцай. Багатварыў сон-траву, незабудкі і валошкі – васількі. Пасля ён напіша: “У красе нашага жыцця мы любім, як красуюць васількі. А калі паблекнущы васількі – паблекне неба, паблекне на душы, а на сэрца ляжа холад...” (Ядвігін Ш. “Васількі”).

Летам дзядзя Антось заахвочваў усіх і сам збіраў лекавыя травы, тлумачыў іх прызначэнне. Асабліва любіў пахучыя расліны. З яго прыездам хата бацькоў напаўнялася пахамі, спалучэнне якіх рабіла незвычайнае ўздзеянне і на гостя і на ўсіх дамачадцаў: панаваў супакой і быў вельмі добрым сон. Рыхтавалі адвары і гарбату, вельмі доўга сядзелі за ўрачыстым сталом і співалі, співалі, іншы раз да ранку. Спевы былі розныя: найчасцей народныя, працяжныя беларускія, польскія, рускія песні... Перад застоллем была малітва. Дзядзя шмат адпавядаў, расказваў вельмі

трапна байкі, неверагодныя гісторыі, здарэнні. Мой тата вельмі шмат памятаў гэтых аповедаў, вельмі добра нагадваў іх.

З сабою з Вільні дзядзя прывозіў шмат насення, асабліва кветак. Каля дому заўжды былі квітнеючыя клумбы, якія захаплялі неверагоднай прыгажосцю, але патрабавалі нямала працы. Мы з дзяцінства ўдзельнічалі ў стварэнні гэтай прыгажосці.

А яшчэ дзядзя Антось прывёз і пасадзіў каля дома маіх бацькоў сад. Гэта быў “Антосеў сад” – так яго называлі ў сям’і. 5 яблынь і адну грушу. Але што гэта былі за цудоўныя дрэвы! Я памятаю іх, гэта былі сапраўдныя гіганты і прыносілі неверагодныя ўраджай. Усё гарышча ў доме засыпалася яблыкамі. У доме стаяў незвычайны водар спелай садавіны. Чамусьці цяпер яблыкі зусім не пахнуць, што сталася?

Дзядзя вучыў маіх родных, як трэба даглядаць сад. Казалі, што сам любіў абразаць лішнія сукі, бяліў ствалы, збіраў садавіну... Прывіў майму бацьку і яго брату – майму дзядзю, які жыў з маімі бацькамі, любоў да садаводства. Пазней яны пасадзілі яшчэ 20 яблынь. Уяўляецце, што гэта быў за сад! Кіпень квітнеючых вясною дрэў на фоне ўзаранай чорнай зямлі – чым не рай! “Блішчаць садочкі” – вось менавіта пра гэта (Ядвігін Ш. “Лісты з дарогі”).

Няма зараз Антосевага саду і саду майго бацькі. Пасля смерці бацькоў адзін вельмі “дбайні гаспадар” – кіраўнік калгаса загадаў бульдозерамі зруйнаваць сад, хату і ўсё іншае, што было на месцы майго радавога гнязда. Зараз там расце хмызняк, лаза і маліннік – памятка пустэчы сэрцаў. Але ж дзе-нідзе каля дарогі бачны кветкі рознакаляровага маку і незабудак... Гэта адтуль, з мінулага. Не ўсё знішчыш.

Мінула паўтара стагоддзя, як нарадзіўся дзядзька Антон. Толькі цяпер разумею, чаму іншы раз мае бацькі, а асабліва родныя, нагадвалі пра дзядзю Антося як дзівака, чалавека, непадобнага да людзей яго свету.

Сапраўды дзівак – вельмі таленавіты вясковы хлапчук, які становіцца студэнтам-медыкам Маскоўскага юніверсітэта. За студэнцкія хваляванні трапляе ў Бутырскі астрог-турму для палітычных вязняў. Менавіта тут усведамляе сябе беларусам і становіцца носьбітам беларушчыны. Пасля адлічэння з універсітэта за ўдзел у хваляваннях прыезджае на Беларусь у Карпілаўку, што каля Радашковічаў...

Складае байкі, апавяданні, лечыць у наваколлі бедных люд, сябре з яўрэямі, выступае супраць варажбы, гадання, невуцтва. Піша на “мужыцкай мове”, вельмі добра валодаючы шляхетнай польскай і распаўсюджанай расейскай. А пасля пакідае сельскі побыт і пераезджаете ў Вільню, каб пісаць. І што пісаць? Сялянскія байкі ды аповесці пра гэты ж бедных люд. Гэта супярэчыла агульнаму жыццёваму ладу амаль усіх родных і блізкіх. Яго асуджалі...

Родныя адзначалі, што дзякуючы жонцы піменніка, ўсё Люцыі, дзядзя зайсёды быў “франтам”. Апрануты па апошнім модзе, акуратны, статны, з палаючым позіркам, які заўсёды ўсё бачыць і ўсё зауважае. Востры на слова, агульна любімы і паважаны простым людам за “пранікненне ўглыб сялянскай псіхалогіі” (Ядвігін Ш. “Золата”), але ж таму вельмі дзіўны.

Апошнія гады жыцця А.І. Лявіцкі шмат хварэе. У гэты час мой тата наўедвае яго ў Вільні, ідзе туды пешшу, як гэта калісьці рабіў яго стрыечны брат – Ядвігін Ш., які ішоў па Ашмянскім тракце “каб пацягнацца па родным краі, знаёмых адведаць, незнёмых спазнаць” (Ядвігін Ш. “Лісты з дарогі”). Дзядзьку Антося напаткала ў гэты час яшчэ адна страта – згаре яго дом ў Карпілаўцы, каля Радашковічаў са скончанымі і няскончанымі творамі.

24 лютага 1922 года ў шпіталі ў Вільні дзядзя адыходзіць у вечнасць. У касцёле святой Ганны і бернардынцаў маліліся аб яго вечным супакоі родных і блізкія.

Пахаваны пісьменнік на могілках Роса ў Вільні. Яго магілу даглядаюць шматлікія незнаёмыя нам віленскія беларусы і мая пляменніца Ірэна Іванаўна Лук'яненка (у дзявоцтве Валуевіч), якая там жыве.

І яшчэ пра псеўданім. Тут больш успаміны маёй сястры Ядвігі. Ёй раз 89-ы год. Яна памятае, што ў сям'і вялі аб гэтым размову. І па іх думцы, псеўданім звязаны менавіта з адной з унучак В. Дудіна-Марцінкевіча, якую звалі Ядвігай. Дзяўчына была сакавітай, мажнай... А Антось закахаўся ў яе, быў шчупленькім і значна маладзеішым, адным словам – “Ядзвігін шкет”. Гэта і з гумарам і сакавіта і ... праўдзіва. Але ж крыху абразліва. Таму можа і Ядвігін III.? А пасля спадабалася, бо сапраўды неяк па-нашаму – самакрытычна (гэта наша – сямейнае). І мне асабіста падабаецца таксама.

На жаль, ніхто не можа ўдакладніць сапраўднасць гэтага меркавання. Мае стравечныя браты – сыны А. І. Лявіцкага былі раскулачаны і расстраляны. Спрабы адшукаць родных у Радашковічах таксама не далі плёну...

Вось амаль і ёсё. На заканчэнне хачу ад імя маіх шматлікіх родных падзякаўць усім добрым людзям, якія спрычыніліся да жыцця і творчасці Антона Лявіцкага – Ядвігіна III.

Іван Адамавіч Лявіцкі 28 сакавіка 2019 года

Вікторыя ФІЛІТОВІЧ

Філітовіч Вікторыя Сяргеевна нарадзілася 6 лютага 2000 года ў горадзе над Дняпром (Магілёве). Скончыла ліцэй ў 2017 годзе і ў тым жа годзе паступіла ў БДТУ. Зараз з'яўляеца студэнткай першага курса факультэта інфармацыйных тэхналогій. Акрамя гэтага з'яўляеца членам літаратурнага клуба “Ветліца” БДТУ, выступала на канферэнцыях, удзельнічала ў конкурсах, каниэртвах і акцыях «Чытаем разам!»

Радзіма – ты назаўсёды ў сэрцы маім

Эсэ

*Яшчэ прамовіць: “Зразумей,
“Глаголом жечь сердца людей”
Слабо цяперашнім...”
Валерый Пазняк*

Я павінна не згадзіцца з гэтымі радкамі Валерыя Пазняка. Вершы з яго зборніка “Родны бераг”, які выдадзены ў 2017 годзе ў выдавецтве “МИН-КОПРЫНТ”, закранулі нешта трапяцкое ў маёй душы, прымусілі ўспомніць штосьці дарагое для майго сэрца.

Аўтар у сваіх творах закранае вельмі важныя і, мабыць, падчас балючыя для нас тэмы роднага краю, роднай мовы, нашых бацькоў і продкаў, сардэчных успамінаў.

У час чытання вершаў з частак “Адзін ён родны!” і “Штосьці адбудзецца добрае, светлае” міжволі ўяўляеш усе карціны, што малюе аўтар, а таксама пераносішся да тых мясцін, дзе праходзіла маё дзяцінства і юнацтва, да тых мясцін, з якімі звязаны лепшыя ўспаміны ў жыцці: першае каханне, сапраў-